

SPOTKANIE EUROPEJSKIEJ SIECI INSTYTUCJI ARCHIWALNYCH ZAJMUJĄCYCH SIĘ AKTAMI TAJNYCH SŁUŻB, WARSZAWA, 30 WRZEŚNIA – 2 PAŹDZIERNIKA 2025 R.

Ideą założonej w 2008 r. Europejskiej Sieci Instytucji Archiwalnych Zajmujących się Aktami Tajnych Służb było uproszczenie procedur związanych z możliwością prowadzenia badań oraz wymiany dokumentów, jednak z czasem współpraca przybrała bardziej złożony charakter. Działania Sieci mają na celu przede wszystkim zwiększenie świadomości społecznej i politycznej w zakresie rozliczeń z przeszłością. Istotnym elementem tych działań jest aktywność edukacyjna i popularyzatorska.

**Spotkanie członków Sieci w Warszawie, 1 X 2025 r.
Fot. Katarzyna Adamów (IPN)**

Obecnie organizacja skupia instytucje z ośmiu krajów członkowskich (Albania, Bułgaria, Czechy, Niemcy, Polska, Rumunia, Słowacja i Węgry) oraz z pięciu państw stowarzyszonych (Estonia, Litwa, Łotwa, Słowenia i Ukraina).

W latach 2024–2025 prezydencję Sieci sprawowało Archiwum IPN. W tym czasie podjęło ono wiele różnych inicjatyw i projektów, np. zorganizowało międzynarodowe warsztaty online z digitalizacji oraz wykorzystania sztucznej inteligencji w archiwach (grudzień 2024 r.) czy międzynarodową konferencję „Archiwa i pamięć. Współczesne

wykorzystanie zbiorów archiwalnych byłego komunistycznego aparatu represji” (czerwiec 2025 r.). Staraliśmy się również zaktywizować działalność Sieci w wirtualnym świecie, zwiększając jej rozpoznawalność, m.in. dzięki rozbudowie strony internetowej. Niemniej najważniejszym punktem w kalendarzu prezydencji było spotkanie roczne członków Sieci na przełomie września i października 2025 r.

Uroczysta inauguracja spotkania miała miejsce 1 października 2025 r. w Centralnym Przystanku Historia im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie. Zgromadzonych gości przywitał zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski. Podkreślił on wyjątkowość dorocznej konferencji Sieci oraz zaapelował o utrzymanie ścisłej współpracy stowarzyszonych instytucji w zakresie działań edukacyjnych, naukowych i wydawniczych.

Następnie podsekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej dr Rafał Leśkiewicz odczytał list od Prezydenta RP dr. Karola Nawrockiego. Głowa państwa zwróciła uwagę m.in. na rolę Sieci w rozliczaniu i informowaniu o zbrodniach systemu komunistycznego oraz przypomniła o odpowiedzialności, jaka spoczywa na instytucjach powołanych do ochrony źródeł historycznych i prowadzenia na ich podstawie badań naukowych.

Dyrektor Archiwum IPN Marzena Kruk podsumowała rok prezydencji Instytutu. Podkreśliła znaczenie współpracy instytucji przechowujących materiały wytworzone przez byłe służby państw komunistycznych dla rozwoju badań nad dwudziestowiecznymi totalitaryzmami.

Wystąpienie dyrektor Archiwum IPN Marzeny Kruk na spotkaniu członków Sieci w Warszawie, 1 X 2025 r. Fot. Katarzyna Adamów (IPN)

Profesor Andrzej Nowak, członek Kolegium IPN, wygłosił referat pt. „Imperia i archiwa”. Podjął w nim niezwykle ważne w dzisiejszych czasach zagadnienie kreowania nieprawdziwej wersji przeszłości jako narzędzia manipulacji społeczeństwami.

Jens Boel, szef Sekcji Archiwów i Praw Człowieka Międzynarodowej Rady Archiwów, przybliżył zebranym temat „Archives and human rights – a close relationship”. Na wybranych przykładach omówił bliski – choć z pozoru nieoczywisty – związek dbałości o przeszłość, dokumenty i archiwa z troską o prawa człowieka.

Na koniec części otwartej Kim Nak Jim, zastępca dyrektora Muzeum Wojny Koreańskiej w Seulu, opowiedział o zbiorach muzeum i realizowanym projekcie dokumentacyjnym.

Po przerwie odbyło się zamknięte posiedzenie przedstawicieli państw członkowskich Sieci, podczas którego przedyskutowano najważniejsze bieżące sprawy oraz projekty wspólnych inicjatyw w przyszłości.

Następnego dnia uczestnicy spotkania mieli okazję zwiedzić budynek Archiwum IPN przy ulicy Kłobuckiej w Warszawie, przede wszystkim niektóre magazyny z dokumentacją aktową i kartoteczną oraz pracownie digitalizacji i konserwacji. Była to doskonała okazja do wymiany doświadczeń z różnych obszarów pracy archiwalnej.

Wizyta członków Sieci w siedzibie Archiwum IPN przy ul. Kłobuckiej w Warszawie, 2 X 2025 r. Fot. Katarzyna Adamów (IPN)

W dalszej części dnia omówiono pozostałe kwestie dotyczące aktualnej i przyszłej działalności Sieci oraz przekazano prezydencję rumuńskiej Narodowej Radzie Badań Archiwów Securitate (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității).

Więcej informacji o Sieci można znaleźć na stronie internetowej dostępnej w języku angielskim: securityarchives.eu. Znajdują się tam m.in. podstawowe wiadomości na temat celów Sieci, aktualnych wydarzeń, dotychczasowych inicjatyw, poszczególnych organizacji członkowskich i ich zasobie archiwalnym oraz zasadach dostępu do akt.

Marek Dąbrowski
ORCID: 0009-0008-5102-3874

Marek Dąbrowski (ur. 1981 r.), historyk, archiwista. Absolwent historii ze specjalizacją archiwistyczną i pedagogiczną na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (2005) oraz studiów podyplomowych z zakresu informatyki i technologii informacyjnych w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (2016). Zastępca naczelnika Wydziału Zarządzania i Rozwoju Cyfrowego Archiwum w Archiwum IPN. Jego zainteresowania koncentrują się wokół wykorzystania nowych technologii w badaniach historycznych i archiwistyce. Zaangażowany w realizację licznych projektów z pogranicza archiwistyki i informatyki (bazy danych z dokumentami online, tematyczne portale internetowe). Autor publikacji internetowych promujących zasób archiwalny IPN. Uczestnik konferencji naukowych w kraju i za granicą. W latach 2022–2024 współpracownik Cold War Archives Research Institute (Wilson Center w Waszyngtonie), gdzie brał udział w międzynarodowym projekcie dotyczącym działalności amerykańskiej organizacji pomocowej CARE w Polsce w latach 1946–1990.